

ВІДГУК
офіційного опонента Бурдіна Михайла Юрійовича на дисертаційну роботу
Медяник Інни Сергіївни «Механізм реінтеграції тимчасово окупованих
територій України: теоретико-правова характеристика», подану на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право
зі спеціальності 081 Право

Вивчення поданих Медяник І. С. матеріалів дисертації, а також ознайомлення з публікаціями, дає підстави стверджувати, що здобувачкою було проведено правовий аналіз теми, актуальної в теоретичному та практично-прикладному плані, сформульовано висновки і пропозиції, що виносяться на захист.

Оцінюючи дисертацію в цілому, можна констатувати, що здобувачка досягла поставлених перед собою цілей, роботу виконала на належному науковому та методологічному рівні. Такий загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Актуальність теми дослідження. Важливість проведення дослідження механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України з позицій загальнотеоретичної науки зумовлено низкою чинників, первинним та ключовим з яких є те, що саме теоретична юридична наука виступає основою для виявлення ключових проблем у механізмі реінтеграції тимчасово окупованих територій України та є фундаментом для галузевих та спеціальних юридичних наук у розробленні шляхів вирішення цих проблем.

Теорія права як юридична наука сприяє узагальненню та систематизації наукових розробок галузевих юридичних наук щодо механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України, а її просторова та темпоральна необмеженість забезпечить універсальність та довготривалість наукового знання про предмет дослідження.

Крім того, актуальність і своєчасність дослідження механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій підтверджується низкою нормативно-правових актів. Це зокрема: Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021; Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 117/2021; Стратегія інформаційної реінтеграції Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1100-р.; Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940); Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» від 18 липня 2023 р. № 731; Постанова Кабінету Міністрів України «Про підготовку до дій зі стабілізації та реінтеграції деокупованих територій Донецької та Луганської областей» від 12 травня 2023 року № 486 та ін.

Україна налаштована на довготривалу роботу з метою повернення окупованих територій, відновлення правопорядку та забезпечення соціального захисту громадян, які постраждали від окупації. Однак, досі не прийнято жодного закону, який би визначав політику реінтеграції тимчасово окупованих територій України, регулював би цей процес та функціонування відповідного механізму.

Ефективний механізм реінтеграції тимчасово окупованих територій України можливий лише в умовах підтримки з боку науковців, праці яких підготовлені на якісній методологічній платформі. Важливо наповнити вітчизняну юриспруденцію як науково-практичний комплекс знаннями про механізм реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Усе це в сукупності дає підстави констатувати надзвичайну актуальність представленого нам сьогодні на розгляд дослідження механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять, проведеної систематизації та класифікації тощо, здобувачці вдалося досить аргументовано висловити свою думку щодо проблемних питань механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Загалом дисертація, яка виконана у формі рукопису становить цілісне й повністю завершене наукове дослідження із абсолютно чіткими висновками.

Обґрунтованість дослідження Медяник І.С. визначається, передовсім, його широкою й різнобічною джерельною базою. Розробляючи власну теоретичну концепцію та пропонуючи свої визначення, здобувачка спирається на широкий спектр вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, не обмежуючись при цьому суто правовими дослідженнями. Базою дослідження виступили праці вітчизняних і зарубіжних учених, які належать до різних наукових напрямів та шкіл. Нормативну та емпіричну базу роботи склали Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, якими регулюються питання механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України, низка міжнародних актів у сфері миробудування, окремі законодавчі акти зарубіжних держав, а також практика їх застосування, ретельна робота з якими дозволила Медяник І.С. повністю реалізувати поставлені ним у своєму дослідженні мету і завдання.

Також слід зазначити про вдале концептуальне вирішення завдань дисертаційної роботи. Так наприклад, правильний логічний порядок подачі матеріалу дозволив здобувачці висвітлити основні аспекти досліджуваної ним теми, побудувати достатньо переконливу систему аргументації, що

відображає як предмет дослідження, так і власну авторську позицію. Всі відповідні положення викладено в дисертації логічно, послідовно та стилістично довершено. Звертає на себе увагу вільне володіння дисертантом матеріалом, що стосується теми дослідження. Це свідчить про його досконале знання теми дослідження та використаних ним джерел, здатність до аналізу досліджуваної теми, вміння застосовувати сучасні наукові методи пізнання для вирішення конкретних теоретико-правових проблем, поставлених у розділах роботи.

Належний ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дослідження забезпечено використанням низки раціональних і сучасних методів пізнання. Застосування діалектичного підходу надало можливість визначити закономірності відповідних подій та явищ, й головне – спрогнозувати тенденції щодо розвитку механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України; визначити та охарактеризувати місце процесу реінтеграції тимчасово окупованих територій у суспільних та політико-правових процесах України у їх динаміці (підрозділи 1.1, 1.3, 3.1, 3.2, 3.3). Застосування синергетичного підходу надало можливість охарактеризувати причинно-наслідкові зв'язки формування України як незалежної, суверенної, демократичної держави та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, визначити напрями розвитку цього механізму у воєнний та повоєнний періоди (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 3.1, 3.2, 3.3). За допомогою системного підходу можна розкрити специфіку комунікації, проблеми та шляхи їх подолання серед суб'єктів здійснення реінтеграції тимчасово окупованих територій України (підрозділи 2.1, 2.3, 3.2, 3.3). Використанні системно-структурного методу уможливило здійснення комплексного аналізу складних динамічних елементів, що перебувають між собою в органічній єдності (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Антропологічний підхід у дослідженні механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій забезпечив його пізнання крізь призму людиноцентризму (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). Використання герменевтичного підходу уможливило розкрити

правильні інтерпретаційні схеми механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України, визначити зміст низки термінів (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Компаративістський метод використано під час дослідження зарубіжного досвіду реінтеграції тимчасово окупованих територій (підрозділ 1.3). За допомогою формально-юридичного методу поетапно розкрито системні параметри механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України, враховуючи етапи національного державо- та правотворення, воєнний стану, безпекове середовище, проведено аналіз вітчизняного законодавства та практики органів публічної влади (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3).

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших у вітчизняній правничій науці комплексним загальнотеоретичним дослідженням, в якому на підставі аналізу зарубіжного досвіду, правової доктрини, національного законодавства та міжнародних стандартів розкрито зміст, структуру та особливості механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Представляє науковий інтерес та характеризується науковою новизною систематизований реінтеграційний досвід зарубіжних країн (Косово, Боснія та Герцеговина, Македонія, Хорватія тощо), який свідчить про необхідність залучення міжнародних організацій (тимчасові адміністрації), розробки гуманітарних програм, визначення адаптивних інструментів із захисту основних прав людини, гармонізації національних нормативно-правових актів із міжнародними документами з питань реінтеграції, рецесії окремих положень законодавства країн-членів РЄ та ЄС під час реінтеграції ТОТ України. Реінтеграція тимчасово окупованих територій є процесом, що має три основні компоненти: державна політика, суб'єкти (виконавці), засоби (інструменти) реінтеграції. Державна політика має характер ситуаційного явища. Успішність реінтеграції ТОТ, ефективність вольових дій з боку вищих органів державної влади, з чого і складається відповідна політика,

залежить від належного правового врегулювання взаємовідносин між відповідальними суб'єктами, які застосовують відповідні засоби, у тому числі спираючись на зарубіжний досвід.

Наукову цінність має вироблена Медяник І.С. методологія дослідження механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України – сукупність логічно взаємопов'язаних між собою методологічних підходів, методів та принципів пізнання, застосування яких спрямовано на удосконалення існуючого та здобуття нового знання, отримання достовірних результатів та реалізацію прикладних завдань у сфері реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Основними науковими принципами дослідження механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України є принцип детермінізму, принцип конкретності, принцип об'єктивності, принцип історизму, принцип комплексності, принцип розвитку, принцип єдності теорії та практики, принцип всебічності, принцип несуперечливості, термінологічний принцип. Систематизовано комплекс методологічних проблем щодо дослідження механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України, розв'язання яких сприятиме удосконаленню наукової концепції: напрями дослідження механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України як політико-правового явища; завдання юриспруденції у розробці підходів до раціонального вибору способів й ефективного впровадження елементів механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України; методологічна природа у пізнанні взаємовпливу і взаємодії складових механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України; методологічні особливості перетворення елементів механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України в умовах загальної невизначеності; використання міждисциплінарного підходу та методологічного плюралізму у дослідженні механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Цінними є висновки здобувачки про те, що механізм реінтеграції ТОТ України не став предметом комплексного вивчення ні у межах

юриспруденції, ні в рамках інших суспільних наук. Розроблення цілісної теоретико-прикладної концепції механізму реінтеграції ТОТ України та встановлення її сутності і змісту, удосконалення її складових з метою розроблення унікальної національної моделі, враховуючи зарубіжний досвід, виступає первинним державотворчим завданням України та всього її народу. Уявлення про місце тематики механізму реінтеграції ТОТ України у системі знань загальнотеоретичної юриспруденції узагальнено на таких рівнях: предметний (забезпечення формування єдиного теоретичного підґрунтя та взаємозв'язку наукового пошуку); методологічний (розвиток та вдосконалення сучасної системи методології правничої науки); системоутворюючий (розширення системи юридичних знань новими висновками та положеннями у взаємодії з іншими науками, зокрема суспільними); освітній (формування знання у різних категорій населення про механізм реінтеграції тимчасово окупованих територій України та дотичні до нього явища). У дослідженні механізму реінтеграції ТОТ України запропоновано виокремлення таких основних наукових підходів: 1) синергетика традиційних та новаційних підходів у юридичній науці та інших суспільних науках; 2) закономірності розвитку знань про механізм реінтеграції тимчасово окупованих територій у теоретичній юридичній науці; 3) застосування досліджень окремих вітчизняних та зарубіжних наукових напрямів та шкіл.

Прикладну цінність мають висновки про механізм відновлення роботи органів публічної влади та правосуддя – сукупність правових норм, інституцій, процедурних правил та засобів їх реалізації, спрямованих на поновлення функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування та правосуддя відповідно до норм національного законодавства та принципів міжнародного права. Ознаками механізму відновлення є нормативно-правове забезпечення; інституційне забезпечення; законність, легітимність, процедурність, ефективність, гарантованість, міжнародна підтримка. Відновлення роботи органів публічної влади та

правосуддя має відбуватися на основі принципів: верховенство права; прозорість і підзвітність; гласність; інклюзивність; ефективність та результативність; професіоналізм і компетентність; належне врядування; пріоритетність інтересів суб'єктів громадянського суспільства; партнерська взаємодія; соціальна стабільність територіальних громад; легітимність органів державної влади та місцевого самоврядування; стабільність та розвиток; міжсекторальна співпраця; доступність.

Викладене дозволяє визначити, що дисертація Медяник І.С. має наукову новизну. Дисертанткою на основі опрацьованого наукового, теоретичного та емпіричного матеріалу сформульовано низку конкретних пропозицій і висновків.

Повнота викладу одержаних результатів. Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, висвітлені авторкою у 11 публікаціях, з яких 4 – наукові статті, надруковані у фахових виданнях України з юридичних наук; 7 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях. Основні теоретичні положення, їх новизна та практична значущість дослідження були оприлюднені на таких науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів» (Дніпро, 2023); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 2023); «Восьмі таврійські юридичні наукові читання» (Київ, 2023); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 2024); «Innovative Development in the Global Science» (Boston, 2024); *всеукраїнських*: «Актуальні проблеми державотворення та правозастосування» (Дніпро, 2023); «Юридична весна: права людини в умовах воєнного стану» (Харків, 2024).

Узагальнюючи наведене, можемо констатувати, що дисертація виконана на високому науковому рівні, про що свідчить чітко сформульовані ключові проблеми дослідження, високий ступінь обґрунтованості та достовірності

наукових положень і. висновків, зроблених у ньому, наукова новизна та практична значимість цілого ряду одержаних результатів.

Оформлення дисертації. Структурно дисертація побудована логічно і повного мірою розкриває сутність та зміст проблеми, що досліджується. Логіка дослідження є виваженою та зрозумілою. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків списку використаних джерел. Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, до кінця не розробленими в науці і перспективними для дослідження.

Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю.

Положення, висновки та пропозиції, що містяться у науковій праці, загалом характеризуються аргументованістю і послідовністю. У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності - плагіату, фабрикації, фальсифікації тощо.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Медяник І.С., водночас вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі питання, які могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень чи певної дискусії під час публічного захисту.

1. В роботі використовується низка понять, зміст яких потребує уточнення. Зокрема виникає питання про основні відмінності між поняттями «реінтеграція», «реабілітація» та «реінституціоналізація» у контексті тимчасово окупованих територій.

2. Потребують конкретизації напрями імплементації міжнародного досвіду реінтеграції тимчасово окупованих територій на прикладі держав, обраних для вивчення, зокрема висновки дисертанта про ризики, що можуть виникнути при імплементації в Україні зарубіжних практик з реінтеграції тимчасово окупованих територій.

3. Додаткового обґрунтування потребують критерії, що були використані авторкою при визначенні інституцій, залучених до механізму реінтеграції тимчасово окупованих територій та оцінка їхньої ефективності на сьогодні.

4. В роботі дещо фрагментарно розкриті напрями розвитку соціально-економічної реінтеграції тимчасово окупованих територій, зокрема щодо створення умов для повернення внутрішньо переміщених осіб, відновлення економіки та забезпечення соціальної згуртованості.

5. Цікавить позиція дисертантки щодо управління ризиками у моделі механізму процесів реінтеграції, зокрема крізь призму політичної стабільності, міжнародного права та захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях.

Водночас висловлені пропозиції та зауваження не створюють суттєвого впливу на високий рівень виконаної дисертаційної роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в даній дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад дисертанта в науку. Крім того, висловлені зауваження не ставлять під сумнів значимість роботи, достовірність її висновків, наукову новизну та вагомість одержаних результатів з урахуванням фундаментальності проблематики.

Висновок. Подана дисертація є самостійною завершеною науково-дослідною роботою, в якій отримані нові, науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе теоретико-правове завдання юридичної науки. Зміст дисертації Медяник Інни Сергіївни «Механізм реінтеграції тимчасово

окупованих територій України: теоретико-правова характеристика» спеціальності 081 «Право».

Дисертаційна робота Медяник Інни Сергіївни «Механізм реінтеграції тимчасово окупованих територій України: теоретико-правова характеристика» виконана на високому науковому та методологічному рівнях та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п.п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

**Проректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Михайло БУРДІН